

5. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. *Форум права*. 2019. № 2 (55). С. 6–14.

6. Особливості підготовки матеріалів для призначення судових експертиз: навч. наочн. посіб. для працівників правоохоронних органів / О. П. Угровецький та ін. Харків: ХНДІСЕ; Промінь, 2019. 180 с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Самойленко Олена,

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Існуюче інформаційне протиборство в світі вимагає не тільки створення належних правових засад державного управління у сфері охорони державної таємниці, а й реалізації фактичних організаційних заходів, спрямованих на попередження та протидію інформаційним операціям проти України, більшість яких спрямована на отримання інформації, що становить державну таємницю. В цьому сенсі показовими є статистичні відомості щодо ефективності боротьби зі злочинами, вчиненими в цій сфері, наприклад, в Україні відповідно даним Офісу Генерального прокурора [1] за період з січня по липень 2024 року в правоохоронних органах України було обліковано 27 кримінальних проваджень, відкритих за ст. 114 КК України (шпигунство), при цьому за цей же період лише у вчиненні 2 з них особам було вручено підозру; статистика в попередні періоди має аналогічні співвідношення даних, що беззапечно актуалізує питання практичних заходів охорони та захисту державної таємниці.

Згідно ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну таємницю» державна таємниця (та її синонім секретна інформація) позначає вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому наведеним вище законом, державною таємницею і підлягають охороні державою.

З практичної точки зору для того, щоб відомості були віднесені до державної таємниці з відповідним ступенем їх секретності необхідне відповідне обґрунтування та визначення державним експертом з питань

таємниць можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення цих відомостей, також потрібно віднесення цієї інформації до державної таємниці відповідно до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю. Статтею 28 Закону України «Про державну таємницю» визначено, що громадянин, якому надано допуск до державної таємниці, має певні обов'язки, зокрема: не допускати розголошення будь-яким способом державної таємниці, яка йому довірена або стала відомою у зв'язку з виконанням службових обов'язків; не брати участі в діяльності політичних партій та громадських організацій, діяльність яких заборонена в порядку, встановленому законом; не сприяти іноземним державам, іноземним організаціям чи їх представникам, а також окремим іноземцям та особам без громадянства у провадженні діяльності, що завдає шкоди інтересам національної безпеки України; виконувати вимоги режиму секретності; повідомляти посадових осіб, які надали йому доступ до державної таємниці, та відповідні режимно-секретні органи про виникнення обставин, передбачених ст. 23 Закону, або інших обставин, що перешкоджають збереженню довіреної йому державної таємниці, а також повідомляти у письмовій формі про свій виїзд з України; додержуватися інших вимог законодавства про державну таємницю [2]. Також відповідно до статті 37 Закону України «Про державну таємницю», керівники державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій зобов'язані здійснювати постійний контроль за забезпеченням охорони державної таємниці.

Служба безпеки України надає першу, другу або третю категорію секретності, які зазначаються у дозволах на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею державним органам, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, за результатами спеціальної експертизи.

Аналіз матеріалів судово-слідчої практики вказує на те, що більшість порушень законодавства про державну таємницю, кваліфікуються як адміністративні, і пов'язані з порушенням вимог режиму секретності згідно пунктом шостим частини першої статті 212-2 КупАП як невиконання заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпечення контролю за охороною державної таємниці. Адміністративне стягнення стає основною мірою відповідальності, що застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самою особою, що притягується до

адміністративної відповідальності, так і іншими особами (ст. 23 КУпАП). Але потрібно враховувати, що відповідно до статті 6 Закону України «Про державну таємницю» володілець секретної інформації або власник матеріальних носіїв такої інформації реалізує свої права з урахуванням й інших обмежень, установлених в інтересах національної безпеки України відповідно до Закону. І не тільки у висновках Служби безпеки України, викладених в актах офіційних перевірок за результатами контролю стану охорони державної таємниці, може бути встановлено факт порушення вимог щодо охорони державної таємниці в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях.

У зв'язку з цим актуальним стало питання координації діяльності різних державних органів, які виявили виток (обмін) інформації, що становить державну таємницю або загрози такого витоку. Наведемо досить цікавий показник спільної роботи правоохоронних органів з метою попередження витоку державної таємниці, наприклад, відповідно відомостей Служби безпеки України з моменту повномасштабного вторгнення Росії в Україну до липня 2024 року Службою було відмовлено понад 500 держслужбовцям у допуску до державної таємниці. Така відмова отримується в результаті перевірок тих, хто просить про допуск до такої інформації та оцінки ризиків витоку інформації у країну-агресор.

Тож, ретельне планування та спільна реалізація правоохоронними органами оперативних та перевірочних заходів протидії розголошення державної таємниці (оскільки протидія цим загрозам в Україні належить до компетенції цілої низки державних органів) можуть деталізувати джерела загроз національній безпеці України пов'язані з інформаційними операціями. Подальшої уваги також заслуговує розробка нормативно-методологічних документів з питань діяльності державних органів в умовах проведення проти них інформаційних операцій, що мала б позитивний вплив на реалізацію завдань у сфері охорони державної таємниці.

Література:

1. Статистика Офісу Генерального прокурора України. URL: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>

2. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>